

VÝZNAMY STABILITY LOKÁLNÍCH POLITICKÝCH ELIT A MOŽNOSTI JEJÍHO HODNOCENÍ

The Importance of Stability of Local Political Elites and the Possibilities of its Evaluation

JAN PRENER

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje | *Department of Soc. Geography and Reg. Development*
Přírodovědecká fakulta | *Faculty of Science*
Univerzita Karlova | *Charles University*
✉ *Albertov 6, 128 00 Prague, Czech Republic*
E-mail: prenerj@natur.cuni.cz

Anotace

Volební chování a tím i stabilita komunálních zastupitelstev byly na počátku 90. let 20. století v Česku determinovány politickými a ekonomickými aspekty transformace společnosti včetně organizační iracionality. Vzhledem k těmto skutečnostem a narůstající polarizaci prostoru se ukazuje, že na území dnešního Česka existuje celá řada malých „neživotoschopných“ obcí, které současně vykazují specifické – vysoké či nízké – hodnoty míry stability lokálních politických elit (komunálních zastupitelstev) a relativně nepříznivé sociální, ekonomické, demografické a další parametry. Z uvedených důvodů je ambicí předloženého textu prostřednictvím kvantitativní analýzy odhalit územní diferenciaci stability lokálních politických elit a vybraných faktorů, které ať již individuálně či v souvislostech ovlivňovaly proměny personálního složení komunálních zastupitelstev v letech 1994–2018 na území Česka.

Klíčová slova

lokální politické elity, stabilita, územní diferenciaci, Česko

Annotation

Electoral behavior and thus the stability of municipal councils were determined by political and economic aspects of social transformation, including organizational irrationality in the early 1990s in Czechia. Given these facts and the growing polarization of space, it turns out that there are a number of small "non-viable" municipalities in the Czechia, which also show specific – high or low – values of stability of local political elites (municipal councils) and relatively unfavorable social, economic, demographic and other parameters. For these reasons, the ambition of the presented text is to reveal, through quantitative analysis, territorial differentiation of the stability of local political elites and selected factors, that either individually or in context, influenced changes in the staff of municipal councils in 1994–2018 in the Czechia.

Key words

local political elites, stability, territorial differentiation, Czechia

JEL Classification: D72, D73

Úvod

Demokratizační vlny, jež se odehrávaly v posledních dekadách 20. století (Fukuyama, 2018), proměnily kromě celé řady skutečností i povahu české společnosti. Současně s nástupem zásadních událostí historického významu (Hampel, Dostál, Drbohlav, 2007) postupně došlo i k proměnám volebního chování a jeho (dis)kontinuit v čase a prostoru. Je zřejmé, že volební chování obyvatel a jeho příčiny byly ovlivněny nadále zvyšující se prostorovou polarizací, která umocňovala problémy strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů Česka. V rámci výzkumů polarizace prostoru (Musil a Müller, 2008, Havlíček a Chromý, 2001), problémů strukturálně postižených a dlouhodobě hospodářsky slabých oblastí, problémových příhraničních, periferních či venkovských území, je zřejmé, že existence „vnějších“ a „vnitřních“ periferních oblastí na území Česka (Havlíček et al., 2008) je podmíněna i z hlediska rozdílného volebního chování obyvatel.

Jeden z několika obecných atributů volebního chování obyvatel představuje i stabilita volebních výsledků, které následně determinují prostorové rozmístění míry stability lokálních politických elit. Právě význam diferenciací míry stability – v tomto případě lokálních politických elit (komunálních zastupitelů) – v oblastech kontinuálně se vyvíjejících, jakož i v územích s diskontinuitou vývoje (oblasti přesídlené, masivně industrializované apod.) však dosud nebyl uspokojivě vysvětlen. Jasně závěry nelze bez empirických studií definovat ani v otázkách týkajících se významu stability lokálních politických elit jako zásadních aktérů z hlediska budoucího vývoje území. Vzhledem k shora uvedenému, je úkolem předloženého textu popis prostorové diferenciací stability lokálních politických elit (komunálních zastupitelů) a identifikace vybraných faktorů, které ve svém důsledku determinují geograficky podstatné rozdíly v šetřené stabilitě.

Ambicí tohoto článku není předložení kompletního výčtu proměnných, které ovlivňují volební chování obyvatel a zmíněnou stabilitu. Nýbrž odhalení, v mnoha případech na první pohled skrytých struktur či mechanismů (Sayer, 1992, Bhaskar, 2008), jež vedou k územní diferenciaci stability zastupitelstev v Česku. Přítomnost většího množství faktorů – přítomných i latentně – může totiž způsobovat jisté nesnáze v interpretaci příčinných souvislostí. Vzhledem k uvedenému je proto možné konstatovat, že dosud neexistují ověřené metody či postupy pro výpočet stability politických elit a ani objektivní kritéria pro měření jejich přínosu. V pořadí dalším koncepčním záměrem následujícího textu je proto představit jeden z možných postupů, jak hodnotit stabilitu personálního složení komunálních zastupitelstev v čase a prostoru neboli zachytit prostorovou a vývojovou dynamiku stability lokálních politických elit jako jevu, který je možné řadit mezi tzv. měkké faktory rozvoje (Rutten a Boekema, 2007, Blažek a Uhlíř, 2011, Chromý a kol., 2011).

1. Lokální politické elity jako aktéři rozvoje obcí

Současně s proměnami politického a společenského uspořádání na počátku 90. let 20. století došlo i ke změnám v územně správní soustavě a postupné decentralizace veřejné správy. Zmíněné procesy probíhaly místně specifickým způsobem, a to napříč celým územím Česka. V konečném důsledku vzniklo několik tisíc „nových“ obcí, jejichž rozvojový potenciál byl v tzv. minulém režimu výrazně potlačován centralizačními tendencemi střediskové soustavy obcí. Největší počet obcí vznikl v nejbližších letech po roce 1989. Z hlediska velikostních kategorií obcí se především jednalo o populačně nejmenší obce do 200 obyvatel. Z dnešního úhlu pohledu šlo v celé řadě případů o nejmenší, „neživotaschopné“ obce s velice nízkými rozpočty, depopulační povahou, strukturálními problémy a obecně omezenými rozvojovými možnostmi.

Ve výše zmíněném typu velikostní kategorie obcí docházelo k demokratizační tranzici pozvolným tempem, za určitých okolností i zmatečným způsobem. Ne vždy docházelo k žádoucím personálním obměnám místních zastupitelstev a diskuzím o dalším směřování a rozvoji obce. V mnoha případech se spíše objevovaly staronové, letité, ideologické křivdy a diskuze o tom, kdo měl by měl být novým čelním představitelem obce, a tedy tím i novou politickou elitou (Heřmanová, Illner a Vajdová, 1992). V současnosti lze v obecném slova smyslu hovořit elitách jako o obtížně uchopitelném objektu zájmu, a to z hlediska specifických cílů, motivací a rolí, které mají elity ve společnosti (Van der Wal, 2014). I přesto je lze chápat jako skupinu instancionalizovaných aktérů, kteří disponují konkrétní formou moci, rozhodovat o věcech veřejných. Definice elit nemá momentálně jednotná teoretická východiska. Celá řada vědních oborů přisuzuje elitám významově rozdílné charakteristiky a kritéria (Blondel a Müller-Rommel, 2007). Vzhledem k výše uvedenému se v mnohých případech hovoří o elitách jako o formální a současně amorfní skupině společnosti, ačkoliv neexistuje explicitní soulad na tom, co je vlastně samotným objektem zájmu (Tuček a kol., 2006).

Pro potřeby předloženého šetření lze lokální politické elity definovat jako veřejné aktéry (Murdoch, 1998), komunální zastupitele, kteří díky svému habitu a postavení jsou s to rozhodovat o fungování a dalším směřování jimi spravovaných obcí. Každá obec na českém, moravském, ale i slezském území disponuje ať již formálními či neformálními osobnostmi, jež díky své legitimitě, sociálnímu kapitálu a dalším aspektům, vykonávaly, nebo stále vykonávají rozhodující politické funkce (Heřmanová, Illner a Vajdová, 1992, Illner, 1992). Z dosud provedených studií (Pink a kol., 2011, Novák a Netrdová, 2011) se ukazuje, že v rámci Česka existují obce, které díky svým strukturálním a polohovým atributům vykazují relativně nižší stabilitu komunálních zastupitelstev. Vzhledem k fragmentarizaci české sídelní soustavy (Hampl a Müller, 1998, Barlow, Dostál a Hampl, 1994, Dostál a Hampl, 2007, Vajdová a kol., 2006, Čermák a Mikešová, 2020) je ovšem patrné, že tímto způsobem vzniklá mozaikovitá struktura obcí, neumožňuje kvalitní a dlouhodobě udržitelný rozvoj.

2. Data a metodika

Stabilitu lokálních politických elit neboli do jaké míry se mění personální složení komunálních zastupitelstev v čase prostoru, je třeba nejprve specifikovat, až poté ji lze kvantifikovat. V první řadě se jedná o fenomén, který je sociálně konstruovaný, avšak jeho podstata spočívá ve vnitřních (strukturálních), ale i vnějších (kontextových)

podmíněnostech. S touto znalostí je třeba ke sledované stabilitě zastupitelstev, resp. k územní diferenciaci stability lokálních politických elit přistupovat, a tak ji i hodnotit. Výzkumy elit představují v odborné literatuře (Parry, 2005, Woods, 1998, Mudde a Kaltwasser, 2017) jednu z tradičních oblastí odborného zájmu, a to především z hlediska epistemologie. Teoretickým východiskům elit jako takovým byla věnována již celá řada odborných statí. Přesto je patrné, že hodnocení stability lokálních politických elit a jejich územní diferenciaci nebyly až na výjimky šetřeny. Záměrem předloženého textu je proto přispět do diskuze v rámci představené problematiky, identifikovat územní diferenciaci stability lokálních politických elit, a poukázat tak na jednu z možností, jak sledovanou stabilitu kvantifikovat.

Metodický postup předložený v této práci je zaměřen na jednu z nejnižších měřítkových úrovní v Česku, tedy na úroveň obecní, konkrétně na obce s pověřeným obecním úřadem. Jde o úroveň, která je dostatečně podrobná a současně poskytuje detailní přehled o prostorové diferenciaci stability lokálních politických elit. Lze předpokládat, že výsledné vzorce územní diferenciaci stability lokálních politických elit budou výrazně geograficky odlišné. Do jisté míry bude tato skutečnost ovlivněna skladbou sídelní struktury, ale i dalšími specifickými faktory. Z důvodu větší vypovídající hodnoty a přehlednosti došlo ve výzkumu ke kumulaci zjištěných hodnot stability za hierarchicky vyšší územní jednotky, tedy obce s pověřeným obecním úřadem. Předložený metodický postup byl následně aplikován na celé území Česka, čímž došlo k identifikaci prostorových rozdílů v šetřené stabilitě lokálních politických elit. Z hlediska územního rozsahu došlo ke zpracování míry stability zastupitelstev za 6258 obcí, které byly následně agregovány do 393 obcí s pověřeným obecním úřadem. Přístup, jehož prostřednictvím je stabilita měřena, lze zařadit mezi spíše méně sofistikované kvantitativní metody, kterým dosud nebyla v odborné literatuře věnována pozornost. Vzhledem k výše zmíněnému, je proto možné uvedenou metodu přizpůsobit většině zemí světa včetně jejich odlišným politickým systémům, a tím i různým měřítkovým úrovním.

Samotná stabilita lokálních politických elit je v tomto výzkumu vypočítána prostřednictvím kumulativního indexu stability zastupitelstev (I_{SZ}), jenž představuje výslednici měnění se personálního složení zastupitelstev v čase a prostoru. Přesněji identifikuje, v jakém množství docházelo k proměnám ve složení komunálních zastupitelstev v Česku v letech 1994–2018. Výsledné hodnoty indexu stability zastupitelstev jsou vypočítány jako sumativní počty opětovně zvolených komunálních zastupitelů za obce Česku. Konkrétně jde o zastupitele, jež byli znovu zvoleni mezi jednotlivými volebními obdobími mezi lety 1994–2018 (do výpočtu nevstupují zastupitelé, kteří kandidovali a neuspěli). Přesněji řečeno, jedná se o součet opětovně zvolených komunálních zastupitelů, a to s přihlédnutím k období minulému (tzn. suma počtu opětovně zvolených zastupitelů ve srovnání let 2018 a 2014, suma počtu opětovně zvolených zastupitelů ve srovnání let 2014 a 2010 atd.). Zjištěná hodnota je posléze vynásobena hodnotou dva, a to vždy za jednotlivé volební období, za které byl konkrétní zastupitel zvolen, resp. obhájil svůj mandát. Výsledný počet je dále vydělen průměrným počtem komunálních zastupitelů v obci, a to za sledované období 1994–2018. Uvedeným postupem došlo k přiřazení hodnot stability k jednotlivým obcím a jejich zastupitelstvům. Základní datové soubory, které byly využity v rámci předloženého výzkumu, představovaly jmenné seznamy zvolených komunálních zastupitelů v období 1994–2018. Jedná se o kvantitativní data z Českého statistického úřadu (volby.cz), vypovídající o personálním složení komunálních zastupitelstev a jeho proměnách v Česku. Představená data neumožňovala jednoduché a časově nenáročné zpracování. Samotná databáze a její záznamy byly v mnoha případech nepřesné, disponovaly celou řadou chyb, jež znemožňovaly automatizované zpracování dat.

Jednalo se především o nesprávně či nevhodně uvedená identifikační čísla konkrétních obcí, duplicitní záznamy či nesprávně zaznamenaná příjmení (absence diakritiky, překlepy aj.) u vybraných zastupitelů. V pořadí další metodické omezení představovaly zvolení zastupitelé či kandidáti se shodným jménem a příjmením či ženy zastupitelky, které si v průběhu výkonu svého politického mandátu změnily příjmení. I přesto je možné tvrdit, že předložená data disponují poměrně komplexní povahou, a mohou proto přispět k objasnění prostorových vzorců stability lokálních politických elit.

3. Diskuze výsledků

Vzhledem k identifikaci územní diferenciaci hodnot stability lokálních politických elit je možné konstatovat, že existují výrazné prostorové odlišnosti napříč celým územím Česka. Na první pohled je patrná dichotomie mezi „vnitřními“ a „vnějšími“ oblastmi. Z hlediska stability lokálních politických elit lze proto hovořit o jádrových a periferních oblastech. Toto tvrzení je však velmi zjednodušující a dostatečně nevysvětluje specifické míry stabilit agregovaných hodnot v obcích s pověřeným obecním úřadem. Další skutečností, která je na první pohled patrná, je přítomnost latentní hranice dřívějších tzv. Sudet, které v průběhu několika desetiletí na dlouhou dobu předurčily vývoj pohraničních oblastí na území dnešního Česka. V obecném slova smyslu však lze určit dvě základní

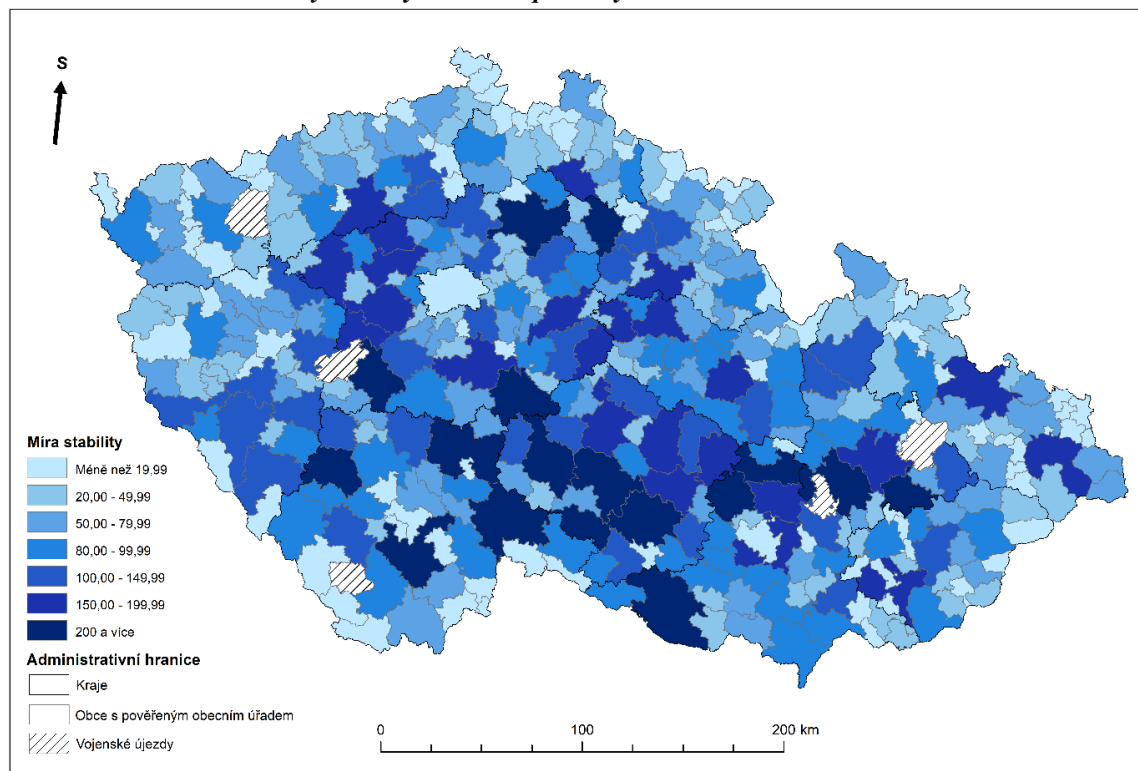
kategorie proměnných, které rozhodují o územní diferenciaci stability lokálních politických elit a jejich proměnách v čase a prostoru.

Jedná se o vnitřní a vnější podmíněnosti nebo též mimo jiné o kompoziční a kontextuální proměnné (Mikešová, 2019). První skupina podmíněnosti je odrazem relativně jednoduše identifikovatelných a kvantifikovatelných rysů, které vypovídají o stratifikaci české společnosti. Jedná se například o vzdělanostní strukturu obyvatelstva, míru registrované nezaměstnanosti, saldo migrace, podíl starších osob nad 65 let nebo volební chování aj. Na druhé straně existují i vnější podmíněnosti, jejichž vliv lze relativně obtížně hodnotit. Jde o faktory, jež vypovídají o prostředí (mj. kontextu), v němž se daný jedinec nachází. Do této skupiny podmíněností lze zařadit například geografickou polohu, osobní identitu, sounáležitost s místem bydliště, historické reminiscence a další. Shora zmíněné podmíněnosti podstatným způsobem determinují sledovanou stabilitu lokálních politických elit. Definovat, do jaké míry však převládá jedna či druhá kategorie podmíněností, je relativně obtížné a v mnohých případech i nemožné.

Na základě zjištěných hodnot stability lokálních politických elit lze však konstatovat, že šetřená stabilita disponuje výraznou územní diskrepancí. Vedle rozdílů prostorových, tedy mezi jednotlivými oblastmi, jsou z předložené analýzy patrné i rozdíly podmíněné pozicí obce v systému sídelní hierarchie. Vyšší hodnoty míry stability lze proto nalézt u populačně menších obcí, zejména těch do 200 obyvatel. Zmíněnou velikostní kategorii obcí a tím i vyšší stabilitu zastupitelstev je možné identifikovat například v Jihočeském a Středočeském kraji či v Kraji Vysočina nebo ve vybraných oblastech Plzeňského kraje. Vyšší stabilita lokálních politických elit je dále patrná na administrativních hranicích vyšších územně samosprávných celků, resp. v tzv. vnitřních periferiích ve shora uvedených krajích. Tato skutečnost je zejména způsobena sociálními či psychologickými faktory, které je možné nalézt spíše v již zmíněných menších obcích s komunitním způsobem života. Jde například o efekt náказы. Zpravidla se jedná o skutečnost, kdy volební rozhodnutí jedince je ovlivněno názory, hodnotami či postoji lidí, kteří žijí v blízkosti dané osoby.

V některých případech se efekt náказы pojímá relativně obecně, a to jako forma určitého lokálního sociálního vlivu (Kostecký, 1993). Lokální sociální vliv je velice důležitou – v některých případech opomíjenou – skutečností, a to zejména v populačně menších obcích, kde obecná znalost konkrétního kandidáta na post zastupitele, zvyšuje jeho šance na zvolení. Osobní znalost zastupitelů a tím i zvýšená důvěra k nim, přispívá u obyvatel k vyšší míře pocitu sounáležitosti s místem bydliště (Chromý a Skála, 2010, Turska Kawa a Haček, 2017). Do této skutečnosti se však v některých obcích projevuje i omezený počet kandidátů, připadajících na jedno volené zastupitelské místo. Zmíněná skutečnost je například patrná, v již shora uvedených periferních oblastech, přesněji řečeno v pohraničí, ve vnitřních periferiích či obecně v rurálních oblastech s nepříznivými socioekonomickými parametry. Na druhé straně je možné nalézt celou řadu obcí v pohraničních oblastech, které vykazují relativně vyšší hodnoty stability ve srovnání s obcemi, které se nachází v pohraničí, pouze v jiných částech Česka. Z důvodu jejich geografické polohy, specifického historického vývoje a sociodemografickým faktorům disponují řadou specifik ve srovnání s oblastmi, jež se nachází uvnitř vnitrozemí Česka.

Ukazuje se, že výše uvedené faktory do jisté míry předurčují stabilitu lokálních politických elit, a to negativním způsobem. Z hlediska stability je v pohraničí stále patrná latentní přítomnost tzv. Železné opony. Vzhledem k nepříznivým socioekonomickým a sociodemografickým parametrům těchto oblastí a k obtížím, jež provázejí život v pohraničí, je možné spatřovat podstatný odliv sociálního, ekonomického a lidského kapitálu. Tato skutečnost sekundárně ovlivňuje teoretický počet možných uchazečů o post komunálního zastupitele a další skutečnosti, které dále ovlivňují chod a rozvoj obce. Jak již bylo naznačeno, kromě faktorů populačních či polohových, je možné v rámci stability lokálních politických elit spatřovat i některé další proměnné jako například vlivy demografické či politické. Mezi demografické faktory, které se podílejí na šetřené stabilitě, je možné zařadit například podíl předproduktivní složky populace (0–14 let), podíl osob poproduktivní složky populace (65 let a více) či podíl osob narozených v obci současného bydliště (Kuldová, 2005, Perlín a kol., 2010). Z provedené analýzy je patrné, že obce, které disponují vyšší stabilitou lokálních politických elit, současně vykazují vyšší podíly starších osob a vyšší podíly osob narozených v místě jejich současného bydliště. Vzhledem k dříve provedeným výzkumům (např. Kunštát, 2014, Norris a Inglehart, 2019), lze proto konstatovat, že starší obyvatelé nezávadně inklinují k pravidelné volební účasti a k relativně stabilnímu volebnímu chování na různé měřítkové úrovni.

Obr. 1: Kumulované hodnoty stability lokálních politických elit v Česku v letech 1994–2018

Zdroj: ČSÚ (1994–2018), vlastní zpracování

V důsledku této skutečnosti dochází k méně častým změnám v personálním složení komunálních zastupitelstev, a tedy i k vyšší stabilitě. Pokud se však pozornost zaměří na předproduktivní složku populace a její relativní zastoupení v populaci, je evidentní jistá souvislost mezi koncentrací tohoto jevu a nízkými hodnotami šetřené stability. Přítomnost obecně mladší složky populace a nižší hodnoty stability lze identifikovat spíše v pohraničí nebo ve vybraných oblastech vnitrozemí. Jedná se zejména o jihozápadní Čechy (Českokrumlovsko, Prachaticko), severozápadní Čechy (Tachovsko, Sokolovsko) a spádové oblasti v zázemí hlavního města Prahy. Jako další podstatnou okolnost, která výrazným způsobem ovlivňuje šetřenou stabilitu, lze zmínit politické preference obyvatel. Z provedené analýzy územní diferenciací stability je patrná signifikantní souvislost mezi nízkými hodnotami stability a volbou tzv. antisystémových stran. Zmíněná souvislost je patrná především opět v pohraničních oblastech, kde uvedené antisystémové strany, mezi které je možné řadit například Sdružení pro republiku–Republikánskou stranu Československa, Komunistickou stranu Čech a Moravy, Svobodu a přímou demokracii či Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, získávají, resp. získávaly nadprůměrné volební výsledky, a to ve srovnání se zbývajícími částmi Česka (Kostecký a kol. 2015). Konkrétně se jedná o oblasti na Tachovsku, kde je možné současně nalézt nižší stabilitu lokálních politických elit a signifikantní podporu komunistické strany (KSČM). Dále jde například o Ašsko a nadprůměrné hodnoty volebních výsledků pro Svobodu a přímou demokracii (SPD).

I přes prokazatelně vyšetřené prostorové diferenciací míry stability zastupitelstev v obcích Česka, je patrné, že zjištěné výsledky nepoukazují na jednoznačné podmíněnosti, jež by mohly zcela a průkazně identifikovat veškeré faktory či mechanismy vedoucí k výsledné hodnotě stability v daném místě. Ukazuje se, že realita je komplexnější a závislá na mnoha – v některých případech skrytých, v mnoha případech obtížně měřitelných – faktorech, jež ve svém důsledku determinují volební chování obyvatel, sekundárně tedy i stabilitu zastupitelstev. Potvrzují se tím i závěry výzkumů týkajících se například venkova či endogenních zdrojů územního rozvoje v Česku (Perlín a kol., 2010, Bernard, Šimon, 2017 aj.). Vzhledem k velmi omezenému počtu empirických studií, věnujících se předložené či obdobné tematice v české i zahraniční literatuře, nelze formulovat ani jasné závěry ohledně příčin stability zastupitelstev a jejich důsledků. Z dosud zjištěných hodnot je však možné zmínit několik faktorů, které ať již izolovaně či v souvislosti s ostatními uvedenými proměnnými, ovlivňují – ať již pozitivně, nebo negativně – stabilitu zastupitelstev. Především se jedná o populační velikost obce, diskontinuitu vývoje území, podíl osob starších 65 let, podíl osob mladších 15 let či podporu antisystémových politických stran či hnutí.

4. Závěr

Problematika politických elit a možnosti jejich hodnocení patří k méně zavedeným výzkumným tématům celé řady vědních disciplín. V současnosti proto stále neexistují objektivní kritéria pro měření přínosu elit, stejně tak neexistují ověřené, a tím i validní metody, jejichž prostřednictvím by bylo možné šetřenou stabilitu měřit. Samotné téma lokálních politických elit není nikterak nové, přesto se ukazuje, že výsledky předloženého výzkumu poukazují na mnoho dosud neobjasněných skutečností, jež se nejednou staly centrem pozornosti, a to nejen geografických výzkumů. Vzhledem k výše uvedenému je hlavním úkolem předložené studie identifikace prostorových odlišností míry stability komunálních zastupitelstev v Česku v letech 1994–2018. Stabilita lokálních politických elit v kontextu polarizace prostoru představuje dosud opomíjenou skutečnost, jež lze využít jako vhodný ukazatel selektivního působení transformačních mechanismů po listopadových událostech roku 1989.

Politický systém a jeho uspořádání v Česku lze v kontextu evropského postsocialistického prostoru označit jako relativně stabilní, přesto se ukazuje, že v rámci vybraných krajů či oblastí Česka existuje celá řada problematických (strukturálně postižených, depopulačních, marginalizovaných aj.) obcí, které vykazují nepříznivé hodnoty sociálních, ekonomických, demografických, politických či jiných ukazatelů. Z dosud analyzovaných hodnot stability lokálních politických elit a její územní diferenciaci plyne, že koncentrace shora uvedených problémových oblastí je v celé řadě případů totožná s geografickou polohou oblastí, které vykazují velice nízkou stabilitou zastupitelstev. Samotná stabilita komunálních zastupitelstev představuje jev, jež disponuje ambivalentním charakterem. Zjednodušeně řečeno, nelze s určitostí tvrdit, že vysoké či nízké hodnoty stability zastupitelstev nabývají pouze pozitivních či negativních významů. Z dosud předložených výsledků je možné identifikovat obce, které nevykazují negativní rozvojové rysy či negativní sociopatologické a další jevy, přesto je možné u nich naleznout relativně nižší hodnoty stability zastupitelstev. Obecné vysvětlení pro výše uvedenou situaci, které by bylo apriori platné pro veškeré území Česka ovšem neexistuje. Jednu z možných příčin vysvětluje geografická poloha. Ukazuje se, že obce, které disponují relativně nižší stabilitou a současně nevykazují nepříznivé sociální, ekonomické a další jevy, se nachází především v zázemí krajských měst. V těchto oblastech obecně žijí především mladší, vzdělaná a relativně vysoko příjmové skupiny populace s vyšší heterogenitou politických názorů, které se sekundárně promítají i do lokální politiky. Územní diferenciaci lokálních politických elit je však ovlivněna celou řadou statisticky více či méně významných proměnných, které nezřídka disponují kumulativním efektem, a tím i odlišnými dopady pro společnost a prostor.

Předložit proto jednoznačný a verifikovatelný soubor proměnných, které způsobují kauzální mechanismy vedoucí k výsledné stabilitě lokálních politických elit, se jeví jako velice obtížné a přesahující rámec předložené studie. I přes to je však zjevné, že existuje několik faktorů, jejichž přítomnost – ať již pozitivně či negativně – ovlivňuje šetřenou stabilitu zastupitelstev. Jedná se například o velikostní kategorie obcí, lokální identitu obyvatel a vztah k místu bydliště, přítomnost předproduktivní složky populace (0–14 let), podíl osob poproduktivní složky populace (65 let a více), podíl osob narozených v obci současného bydliště nebo preference antisystémových politických stran. Ze zjištěných výsledků je patrné, že stabilita lokálních politických elit vykazuje výrazné prostorové odlišnosti, které jsou ovlivněny celou řadou proměnných, z nichž některé jsou shora uvedeny. Mezi další kontextové proměnné, jež ve své důsledku ovlivňují územní diferenciaci stability zastupitelstev náleží například historický kontext (např. dřívější přítomnost tzv. Železné opony) či tzv. závislost na dříve zvolené cestě. Uvedené faktory a závěry z nich vyplývající, stvrzují výsledky dřívějších výzkumů, jež se věnovaly problematice vnitřních a vnějších podmíněností, resp. kompozičním a kontextovým faktorům a jejich vlivům na volební chování v Česku. Vzhledem k výše uvedenému se i v této studii potvrzují obtíže spojené s jednoznačnou interpretací kauzálních mechanismů, které ve svém důsledku vedou k výsledné vyšší či nižší míře stability lokálních politických elit. Bez následujících a doplňujících empirických výzkumů nelze jednoznačně potvrdit převahu jedné či druhé kategorie proměnných, čímž se ukazuje potřeba, se šetřenou problematice dále věnovat.

Literatura

- [1] BARLOW, M., DOSTÁL, P., HAMPL, M. (eds.) (1994). *Development and Administration of Prague*. Amsterdam: University of Amsterdam. Charles University in Prague. Czech Academy of Science. ISBN 90-6993-087-0.
- [2] BERNARD, J., ŠIMON, M. (2017). Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, vol. 53, no. 1, pp. 3–28. ISSN 0038-0288. DOI: 10.13060/00380288.2017.53.1.299.
- [3] BHASKAR, R. (2008). *A Realist Theory of Science*. London: Routledge. ISBN 9780415454940.
- [4] BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011). *Teorie regionálního rozvoje: nástín, kritika, implikace*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Karolinum, Praha. ISBN 978-80-246-1974.

- [5] BLONDEL, J., MÜLLER-ROMMEL, F. (2007). Political Elites. In *The Oxford Handbook of Political Behavior*, ed. R.J. Dalton and H.-D. Klingemann. Oxford University Press, pp. 818–832. ISBN 9780199270125.
- [6] ČSÚ (2022). Volby.cz – zastupitelstva obcí (1994–2018). [online]. [9.2.2022]. Dostupné z: <https://volby.cz/>
- [7] DOSTÁL, P., HAMPL, M. (2007). Geography and territorial administration in the Czech Republic: Issues of fragmentation and rescaling. *Acta Universitatis Carolinae, Geographica*, vol. 42, no. 1–2, pp. 3–22. ISSN 0300-5402.
- [8] FUKUYAMA, F. (2018). Politický řád a politický úpadek. Od průmyslové revoluce po globalizaci demokracie. Praha: Nakladatelství Dokořán. ISBN 978-807363-839-9.
- [9] HAMPL, M., DOSTÁL, P., DRBOHLAV, D. (2007). Social and cultural geography in the Czech Republic: under pressures of globalization and post-totalitarian transformation. *Social and Cultural Geography*, vol. 8, no. 3, pp. 475–493. ISSN 1464-9365.
- [10] HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001). Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. *Geografie – Sborník ČGS*, vol. 106, no. 1, ČGS, Praha, pp. 1–11. ISSN 1212-0014.
- [11] HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2008). Inner and outer periphery: example of Czechia. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, vol. 150, pp. 299–316. ISSN 1212-0014.
- [12] CHROMÝ, P., SKÁLA, J. (2010). Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie*, vol. 115, no. 2, pp. 223–246. ISSN 1212-0014.
- [13] CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011). Venkov – žitý prostor: regionální diferenciací percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*, vol. 116, no. 1, pp. 23–45. ISSN 1212-0014.
- [14] HAMPL, M., MÜLLER, J. (1998). Jsou obce v České republice příliš malé? *Geografie – Sborník ČGS*, vol. 103, no. 1, pp. 1–12. ISSN 1212-0014.
- [15] HEŘMANOVÁ, E., ILLNER, M., VAJDOVÁ, Z. (1992). Politické jaro 1990 na venkově a v malém městě. *Sociologický časopis*, vol. 28, 369–385. ISSN 0038-0288.
- [16] ILLNER, M. (1992). Continuity and Discontinuity. Political Change in Czech Village after 1989. *Czechoslovak Sociological Review*, Special Issue, pp. 79–91. ISSN 0038-0288. DOI: 10.13060/00380288.1996.32.12.06
- [17] KOSTELECKÝ, T. (1993). Volby očima geografa. In Sýkora, L. (ed.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Praha: Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. pp. 167–186.
- [18] KOSTELECKÝ, T., MIKEŠOVÁ, R., POLÁKOVÁ, M., ČERMÁK, D., BERNARD, J., ŠIMON, M. (2015). *Geografie výsledků parlamentních voleb: prostorové vzorce volebního chování v Česku 1992-2013*. Sociologický ústav AV ČR, Praha. ISBN 978-80-7330-284-9.
- [19] KULDOVÁ, S. (2005). Příspěvek ke kulturněgeografickému výzkumu: možnosti hodnocení kulturních aspektů pomocí statistických metod. *Geografie–Sborník ČGS*, vol. 110, no. 4, pp. 300–314. ISSN 1212-0014.
- [20] KUNŠTÁT, D. (2014). Strana, která neumírá: K příčinám stability volební podpory KSČM. *Naše společnost*, vol. 12, no. 2, pp. 15–23. ISSN 1214–438X. DOI: 10.13060/1214438X.2014.2.12.123.
- [21] MIKEŠOVÁ, R. (2019). *Regionální diferenciací volebního chování v Česku*. [Dizertační práce]. Praha, Univerzita Karlova.
- [22] MUDDE, C., KALTWASSER, C., R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. London: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-023487-4. DOI: 10.1093/actrade/9780190234874.001.0001.
- [23] MURDOCH, J. (1998). The spaces of actor-network theory, *Geoforum*, vol. 29, no. 4, pp. 357–374. ISSN 0016-7185. DOI: 10.1016/S0016-7185(98)00011-6.
- [24] MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008). Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, vol. 44, no. 2, pp. 321–348. ISSN 0038-0288. DOI: 10.13060/00380288.2008.44.2.05.
- [25] NOVÁK, J., NETRDOVÁ, P. (2011). Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciací obcí v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, vol. 47, no. 4, pp. 717–744. ISSN 0038-0288. DOI: 10.13060/00380288.2011.47.4.05.
- [26] NORRIS, P., INGLEHART, R. (2019). *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. New York: Cambridge University Press. ISBN: 978-1108444422. DOI: 10.1017/9781108595841
- [27] PARRY, G. (2005). *Political Elites*. ECPR Press, Colchester. ISBN 0954796608.
- [28] PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010). Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, vol. 115, no. 2, pp. 161–187. ISSN 1211-4189.
- [29] PINK, M., SEIDL, J., SKIBOVÁ, M., VOJTAJ, J. (2011). *Personální (ne)stabilita komunálních zastupitelstev*. Středoevropské politické studie. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, vol. 13, no. 4, pp. 374–398. ISSN 1212-7817.

- [30] RUTTEN, R., BOEKEMA, F. (2007). Regional social capital: Embeddedness, innovation networks and regional economic development. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 74, no. 9, pp. 1834–1846. ISBN 0040-1625.
- [31] SAYER, A. (1992). *Method in Social Science: A Realist Approach*, 2nd edn. London: Routledge. ISBN 0415581591.
- [32] TUČEK, M. A KOL. (2006). *České elity po patnácti letech transformace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-084-2
- [33] TURSKA-KAWA, A., HAČEK, M. (2017). Local Elections as a Sphere for Forming Citizens Political Identity. *Politics in Central Europe*, vol. 13, no. 2/3, pp. 53–72. ISSN 1801-3422. DOI: 10.1515/pce-2017-0003
- [34] VAJDOVÁ, Z., ČERMÁK, D., ILLNER, M. (2006). Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990. *Sociologické studie/Sociological Studies*, 06:2. Sociologický ústav AV ČR, Praha. ISBN 80-7330-086-9.
- [35] VAN DER WAL, Z. (2014). Elite Ethics: Comparing Public Values Prioritization Between Administrative Elites and Political Elites. *International Journal of Public Administration*, vol. 37, no. 14, pp. 1030–1043. ISSN 0190-0692. DOI: 10.1080/01900692.2014.928319
- [36] WOODS, M., O. (1998). Rethinking elites: Networks, space, and local politics. *Environment and Planning A*, vol. 30, pp. 2101–2119. ISSN 0308-518X. DOI: 10.1068/a302101

Uvedený příspěvek vznikl za podpory Grantové agentury Univerzity Karlovy, č.p. 188321 – Územní diferenciacce stability regionálních a lokálních elit v Česku. Autor tímto děkuje agentuře za podporu při tvorbě textu.